

MASOFAVIY BANK XIZMATLARI TUSHUNCHASI VA UNING TURLARI**Nematov Fayzullo Husanboy o'g'li****ANDIJON DAVLAT TEXNIKA INSTITUTI****«Muxandislik iqtisodiyot va boshqaruv» fakulteti «Buxgalteriya hisobi va menejment»
kafedrası «Bank ishi va audit» yo'nalishi 4-kurs 56-22-guruh talabasi**<https://doi.org/10.5281/zenodo.20657682>

Annotatsiya: mazkur tezisda masofaviy bank xizmatlarining iqtisodiy mohiyati, shakllanishi va rivojlanish bosqichlari, shuningdek, ularning zamonaviy bank tizimidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Masofaviy bank xizmatlarining asosiy turlari, ularning funksional xususiyatlari hamda mijozlar va banklar uchun yaratadigan afzalliklari yoritilgan. Shuningdek, raqamli transformatsiya sharoitida ushbu xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: masofaviy bank xizmatlari, raqamli bank, internet-banking, mobil banking, SMS-banking, elektron to'lov tizimlari, moliyaviy inklyuziya, bank texnologiyalari, fintech.

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bank tizimining tubdan o'zgarishiga olib kelmoqda. An'anaviy bank xizmatlari o'rnini tobora ko'proq masofaviy bank xizmatlari egallamoqda. Bugungi kunda mijozlar bank operatsiyalarini tezkor, qulay va xavfsiz tarzda amalga oshirishni talab qilmoqda. Shu sababli banklar xizmatlarni raqamlashtirishga, yangi texnologiyalarni joriy etishga va mijozlarga masofaviy xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini kengaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Masofaviy bank xizmatlari bank tizimining samaradorligini oshirish, xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirish va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Masofaviy bank xizmatlari — bu bank mijozlariga bank filialiga tashrif buyurmasdan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beruvchi xizmatlar majmuasidir.

Ushbu xizmatlar orqali mijozlar quyidagi operatsiyalarni amalga oshirishi mumkin:

- bank hisobvaraqlarini boshqarish;
- pul o'tkazmalarini amalga oshirish;
- kredit va depozitlar holatini nazorat qilish;
- kommunal va boshqa to'lovlarni bajarish;
- real vaqt rejimida moliyaviy operatsiyalarni kuzatish.

Nazariy jihatdan masofaviy bank xizmatlari moliyaviy vositachilik, raqamli transformatsiya va moliyaviy inklyuziya konsepsiyalariga asoslanadi.

Masofaviy bank xizmatlari quyidagi bosqichlarda rivojlangan:

1. Dastlabki bosqich – bankomatlar va telefon banking tizimlari.
2. Internet bosqichi – internet-banking xizmatlarining joriy etilishi.
3. Mobil bosqich – mobil banking ilovalarining rivojlanishi.
4. Raqamli integratsiya bosqichi – fintech va sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilishi.

Masofaviy bank xizmatlarining asosiy turlari bir nechta yo'nalishlardan iborat bo'lib, ularning har biri mijozlarga bank operatsiyalarini qulay va tezkor amalga oshirish imkonini beradi. Jumladan, internet-banking mijozlarga veb-platforma orqali bank xizmatlaridan foydalanish, hisobvaraqlarni boshqarish hamda turli moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beruvchi tizim hisoblanadi. Mobil banking esa smartfon ilovalari orqali bank xizmatlaridan foydalanishga asoslangan bo'lib, u mijozlarga istalgan joyda va vaqtda bank operatsiyalarini

bajarish qulayligini ta'minlaydi. SMS-banking qisqa xabarlar yordamida hisob holatini tekshirish hamda ayrim oddiy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beruvchi xizmat turi hisoblanadi. Elektron to'lov tizimlari orqali esa mijozlar kommunal xizmatlar, soliqlar va boshqa to'lovlarni onlayn tarzda tez va xavfsiz amalga oshirishi mumkin. Bundan tashqari, ATM va self-service tizimlari bankomatlar va o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish terminallari orqali naqd pul yechish, hisobni tekshirish va boshqa operatsiyalarni bajarishga xizmat qiladi. Nihoyat, call-center xizmatlari mijozlarga masofadan turib maslahat berish, ma'lumot taqdim etish hamda muammolarni hal qilishda yordam beruvchi muhim turi hisoblanadi.

Masofaviy bank xizmatlari quyidagi afzalliklarni ta'minlaydi:

- 24/7 rejimida xizmat ko'rsatish;
- vaqt va xarajatlarni tejash;
- operatsiyalar tezkorligi;
- bank xizmatlaridan foydalanish qulayligi;
- moliyaviy inklyuziyaning kengayishi;
- naqd pulsiz iqtisodiyot rivoji.

Masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishiga bir qator muhim omillar ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi ushbu xizmatlarning kengayishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi, chunki zamonaviy dasturiy ta'minot va raqamli yechimlar bank operatsiyalarini avtomatlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, internet va mobil aloqa infratuzilmasining rivojlanganligi mijozlarga istalgan joydan bank xizmatlaridan foydalanish sharoitini yaratadi. Raqamli iqtisodiyot siyosati davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanib, bank tizimining raqamlashtirilishini jadallashtiradi va masofaviy xizmatlar ulushining ortishiga zamin yaratadi. Banklar o'rtasidagi kuchayib borayotgan raqobat ham ularni yangi va qulay xizmat turlarini joriy etishga undaydi. Shu bilan birga, mijozlar tomonidan tezkor va qulay bank xizmatlariga bo'lgan talabning ortishi masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishini tezlashtiradi. Shu omillar qatorida kiberxavfsizlik darajasi ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, u mijozlarning ishonchini ta'minlash va raqamli bank xizmatlaridan xavfsiz foydalanishni kafolatlashda asosiy rol o'ynaydi.

Xulosa masofaviy bank xizmatlari zamonaviy bank tizimining eng muhim va tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ular bank xizmatlarini mijozlarga tezkor, qulay va xavfsiz shaklda yetkazib berish imkonini yaratib, an'anaviy bank operatsiyalarini raqamli platformalar orqali amalga oshirishga sharoit tug'diradi. Natijada bank xizmatlarining samaradorligi oshadi, mijozlar uchun vaqt va xarajatlar kamayadi hamda xizmatlardan foydalanish darajasi kengayadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishi internet-banking, mobil banking, SMS-banking, elektron to'lov tizimlari, ATM va call-center xizmatlari kabi zamonaviy shakllarning keng joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu xizmatlar bank operatsiyalarini soddalashtirib, mijozlarga 24/7 rejimida xizmat ko'rsatish imkonini beradi. Masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli iqtisodiyot siyosati, internet infratuzilmasi, banklar o'rtasidagi raqobat, mijozlar talabi va kiberxavfsizlik darajasi kabi omillar kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, kiberxavfsizlikning ta'minlanishi mijozlar ishonchini oshirish va raqamli xizmatlardan keng foydalanishni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. Masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish bank tizimining modernizatsiyasiga, moliyaviy inklyuziyaning kengayishiga hamda iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasiga xizmat qiladi. Shu sababli kelgusida ushbu sohani

yanada takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va xizmatlar sifatini oshirish dolzarb vazifa bo‘lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “To‘lovlar va to‘lov tizimlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi va raqamli to‘lovlar bo‘yicha me‘yoriy hujjatlar va statistik ma‘lumotlar.
5. Frederic S. Mishkin. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Pearson Education.
6. Peter S. Rose. *Bank Management and Financial Services*. McGraw-Hill Education.
7. Jahon banki. Digital Financial Services Reports.
8. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi. Financial Access Survey.
9. Osiyo Taraqqiyot Banki. Digital Banking and Financial Inclusion Reports.
10. Bank for International Settlements. Reports on Digital Financial Innovation and Banking Systems.
11. O‘zbekiston bank tizimi va raqamli iqtisodiyotga oid ilmiy maqolalar hamda monografiyalar.
12. Mahalliy iqtisodchi olimlarning bank ishi va moliyaviy texnologiyalar bo‘yicha tadqiqot ishlari.